Vastaus kirjalliseen kysymykseen työnhankkimiskulujen vaikutuksesta äitiyspäivärahaan

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Anne Kalmarin/kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 582/2016 vp:

> *Miksi Kansaneläkelaitoksella on oikeus vähentää työntekijän itse maksamat työnhankkimiskulut palkkatuloista ja tehdä sen perusteella vähennyksiä vanhempainrahaan ja*
>
> *mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä lainsäädännön muuttamiseksi niin, etteivät työmatkakulut tai muut tulonhankkimisvähennykset vaikuta alentavasti määrättävään etuuteen?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:
Sairausvakuutuslain (1224/2004) perusteella maksettavilla päivärahoilla pyritään turvaamaan kohtuullinen toimeentulo niissä tilanteissa, joissa henkilö on sairauden, raskauden tai lapsen hoidon vuoksi estynyt saamasta ansiotuloa. Tarkoituksena on korvata henkilölle vakuutustapahtumasta aiheutuvaa todellista ansionmenetystä suhteessa aikaisempaan käytettävissä olleeseen tuloon. Tulonhankkimismenojen vaikutus otetaan huomioon paitsi vanhempainpäivärahan myös sairauspäivärahan määrää laskettaessa. Myös Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain (566/2005) mukainen kuntoutusraha määräytyy kuten sairauspäiväraha. Työtuloa laskettaessa palkkatulosta ja siihen verrattavasta henkilökohtaisesta tulosta vähennetään sairausvakuutuslain 11 luvun 5 §:n mukaisesti tuloverolain (1535/1992) 93–95 §:ssä tarkoitetut tulonhankkimismenot. Työmatkakulut ovat tyypillisesti tulojen hankkimisesta aiheutuvia menoja. Tulonhankkimisvähennykset tehdään ennen sairastumista tai vanhempainvapaalle jäämistä olleista työssäoloaikaisista tuloista, jolloin myös matkakuluja on ollut. Se vastaa päivärahan saajan tilannetta ennen päivärahakauden alkamista. Tätä taustaa vasten ajateltuna ei sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen määräytymisperusteita voida yleisesti ottaen pitää epäsuhtaisina. Sairausvakuutuksella ja verotuksella ovat eri tavoitteet. Verotuksen verovähennyksillä voidaan muun muassa kannustaa kotipaikkakunnan ulkopuoliseen työhön hakeutumiseen.

Sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien perusteena käytettäviä työtulosäännöksiä joudutaan kuitenkin jatkossa tarkastelemaan uudelleen mm. sen vuoksi, että voimassa olevan lain mukaan päivärahan määrä lasketaan verotuksessa todetusta vuosityötulosta. Verotus ei enää tunne käsitettä ”työtulo”, vaan ansiotulo. Verotuksen ansiotuloon sisältyy myös muuta tuloa kuin sairausvakuutuslain mukaisena työtulona huomioitavaa tuloa. Tästä syystä työtulon laskenta verotiedoista sekä laskentaan tarvittavien tietojen kerääminen ja poimiminen on monimutkaista. Tämä koskee myös tulonhankkimismenojen selvittämistä erityisesti siinä tilanteessa, että kaikkia tulonhankkimismenoja tai osaa niistä ei syystä tai toisesta ole

verotukseen ilmoitettu. Se lain alkuperäinen tarkoitus, että Kansaneläkelaitos saa helposti työtulon verottajalta käyttöönsä päivärahan laskemisen perusteeksi, on menettänyt merkitystään. Päivärahan määrän laskemismenettelystä on muodostunut työläs, aikaa vievä ja vaikeaselkoinen, joten selkeä tarve sen yksinkertaistamiseen on olemassa.

Valtioneuvoston piirissä valmistellaan parhaillaan kansallisen tulorekisterin perustamista. Kun kansallinen tulorekisteri toteutuu ja jos se johtaa verotuksen muuttumiseen esimerkiksi siten, että verotus voi valmistua eri henkilöillä eri aikaan, se johtaa myös siinä vaiheessa väistämättä tarpeeseen harkita muutoksia sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien määräytymissäännöksiin. Ajatuksena on, että työnantajat voisivat ilmoittaa palkkatiedot rekisteriin palkkakausittain reaaliaikaisesti. Rekisteriin annettavat tiedot korvaisivat kaikki nykyisin eri toimijoille annettavat tiedot, jolloin työnantaja selviäisi yhdellä raportoinnilla. Tarkoituksena on, että Kansaneläkelaitos saisi rekisteristä kaikki päivärahan laskemiseksi tarvittavat tiedot. Rekisteristä eivät kuitenkaan todennäköisesti käy ilmi työntekijän tulonhankkimismenot, vaan ne jouduttaisiin selvittämään tulorekisteristä erillään. Tavoitteena on, että rekisteri olisi tuotantokäytössä vuoden 2019 alussa ja käyttö laajenisi vaiheittain 2020-luvulle tultaessa.

Edellä mainituista syistä johtuen on siten tarve tehdä muutoksia sairausvakuutuslain päivärahaetuuksien määräytymistä koskevaan 11 lukuun. Asiaa koskeva valmistelu on käynnistetty sosiaali- ja terveysministeriössä. Myös Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmiin tarvitaan merkittäviä muutoksia. Siten osittaismuutosten tekeminen lainsäädäntöön ei ole järkevää. Samassa yhteydessä, kun tarkastellaan sairausvakuutuslain työtulosäännöksiin tehtäviä muutoksia, on myös tarkoituksenmukaista tarkastella sairausvakuutuslain 11 luvun tulonhankkimisvähennyksiä koskevaa 5 §:ää.

Helsingissä 7.12.2016

Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila